

A kraütz vort zo halta daz letz

A naügar platz vor 'z kraütz
foto Zotti

preciso punto sono da ricercare nella storia della comunità e nell'evoluzione del centro abitato.

In dise tang di arbatn vor di ratpån bo da bart pintn pittnāndar Lusérn pitt Robån soin nā zo giana vür bahemme au zöbrest in Ekk. Zo giana zo vāngaze pitt 'z begele von Frettle, di provinciale mocht khemmen spostart vo drai-viar metre zuar in pèrge. Asó izta khennt vort ginummp ploaza earde, a par plattn, un gāntze tokn mairn pitt knott soin khennt bidar gimacht au vo naüge, spostart vo a par mètre. Furse soins gest biane di sèlne bo da hām gibarnt ke anka 'z kraütz pitt aisan hatt givuntet a naügar platz. Ma baz soins di sèlne altn un girostatn aisandar au zöbrest in Ekk? Un bia no soinsa sēm? Kartza vil zait izta romai pasart azta di altn gidenkhan, un kartza vil sachandar soin gibèklst azta di djungen man vorstian.

An earstn mochtmaz schaug a girecht ditza kraütz bo da hatt gètt ānka in nām in bisan sēm uminumm: 'z parit ke di djar hāmen gimacht vorliarn an spitz, af da tschenkh. 'Ziz nèt asó. Ditzza kraütz iz khenn gimacht pitt zboa lāntschie, gihenkt ā pittnāndar torthalbe in stèkh.

Est, furse, heftma ā zo vorstiana ke a kraütz au gimacht pitt zboa stèkhan pinn an spitz bo da magatn khemmen ginützt zo schedega hatt gimocht machan di vort in a par ummaz. Ma in bem? Un umbromm proprio lai in sèll plätz.

Ma mocht machan an sprung hintarbart in di stórdja vo mearar baz zboahundart djar zo gianasan drauz vo disan mistiario. Fin in di lestn zaitn von 1800, defatti, dar bege zo riva in lānt iz gest 'Ekk. Dar Stradū iz khennt augimacht lai spetar.

Alle di sèlne bo da soin girift in lānt hām gimocht pasār attavorā 'z kraütz pitt aisan, un in di djar 1600 un 1700 hattma gigloabet ke dar täüvl, di hēksan un di znirtn sealn beratn inkānt vort bait segante 'z kraütz, lazzante 'z lānt in die rue.

Ke di tür von lānt iz gest 'z Ekk un nèt dar Stradū vorsteatmaz ānka vo bo izta khennt augimacht ummaz von earstn birthaüsar, dar alt Lusernarhof, 'z haus von Ezio un vo dar Carla. Di viandént, apena girift atz Lusérn, hām asó givuntet subito an platz zo maga ezzan un zo magase rastn.

Ma a bege makhmaz vānngen in zboa direziongen: zo riva in an plätz odar zo giana vort. Un iz asó bo da pinn djardar 'z Ekk vānkh an andars nām. Von 1700 fin atz halbe 1900 'z 40% von laüt gibortet in lānt vānngen di "Via Pellegrina", zo giana z'arbata ummar pa' dar bèlt, āna nia zo kheara bodrum huamat.

Luca Zotti

CIMBRO

Ver za nèt vergèssnsd

di Sabrina Fuchs

Domenica 2 luglio, alla Feldkapelle, una piccola chiesetta situata in località Putzn in Valcava in Valle dei Mòcheni, si è svolta l'annuale cerimonia di commemorazione in ricordo dei caduti di tutte le guerre. A conclusione della mattinata tutti i presenti si sono recati alla Balkhoffhitt per pranzare in compagnia.

Data la bella giornata e il tema ancora molto sentito in Valle dei Mòcheni e nei territori confinanti, sono state molte le persone presenti a questa importante ricorrenza. Attraverso il ricordo di ciò che è accaduto in passato, la sofferenza e i morti che la guerra ha portato con sé, si è auspicato un futuro di pace e serenità fra i popoli.

Ver za nèt vergèssn de toatn as hòt gamòcht de earste veltkriag en sunta as de zboa van agest en Bersntol hòt se gahòltn de meis ver za denken propre de doin vil lait as sai' stòrm en de sèln jarder, de jarder va de earste veltkriag. Der to ist enbiart um nai'na vria ben as òlla de lait hom se pfunt en Vlarotz bou as de gruppe rappresentantn va de Europa hom sflart. De doin gruppe hom gamòcht der giro va de mitt van dōrf va Vlarotz, ont sai' gongen finz vour de kirch. Sem hom se se galeikt vour en monument van alpine ont hom sa galeikt drau a schea'na corona va plea'mbler. Dōra òlla zōmm sai'sa gongen finz ka de Feldkappelle bou dōra der pföff hòt kein de meis. S leist stuck, vour za arivarn ka de Feldkappelle de lait hom gamiast gea' apè. Ober va gabis ver òlla gea' apè ka pèrg au, ist gaben a schea'na esperienza, as hòt gem en de lait nou mear vroa'. De meis hòt se gahòltn en sunta um oa'dlef en de vria, ka de Feldkappelle. De Ferdkappelle ist a kloa'na kirch as vinnse en de Putzn en Vlarotz. Abia schoa'kein vour va de meis um nai'na en de vria hòt se gahòltn de cerimonia pet de parata van gruppe rappresentantn va de Europa, gruppe as hom se pfunt gor ka de Ferdkappelle ont as hom trogt de bandiere van Tait Schlönt, van Osterreich, van Balschlönt ont va de Europa.

Ver òlla de lait as sai'sem gaben, sechen òlder dōs ist gaben a schea'na esperienza ont gor a bichtega esperienza, avai s hòt sa galòt denken abia scheila as ist gaben s krieg, vi vil lait as sai' stòrm ont abia s ist hòt gaben lem en de sèln jarder, bou men hòt nanket gabisst mens men bart arivart finz zobenz, avai men hat kinnt stèrm en òll moment. S lem en de jarder va de krieg ist gaben schbòch,

La cerimonia alla Feldkapelle

MÒCHENO

An to ver za nèt vergèssn de lait as sai'stòrm en Kriag

ber as ist gaben glickle ist galept ober pur troppo vil sai' stòrm ont gor de sèln as sai' galept vil vòrt hom gahòt s lem tschopiart avai de sai' nèt guat gaben za vergessn sèll as de hom gahòt tsechen ont de sai'na lait as sai' stòrm en krieg, de sai'na mander, baiber ont vil vòrt gor de kinder. Being dōs ist bichte denken sèll as ist tschechen en de sèln jarder avai men muast nèt vergèssn, asou za lōngses nèt tschechen an ònders vòrt. Zan leistn òlla de lait as sai'gongen za

lisnen de meis ont za sechen de esibizion, sai' gongen za essn òlla zōmm ka de Balkhoffhitt en Valcava. En doi evento hom partezipart an hucker lait van Bersntol ont gor va aus. Va gabisch konnt men song as ver òlla de seng as sai' gongen dōs ist gaben an schea'n to ont òlla sai plim kontent. Gor s better hòt gahòlven, avai s ist gaben de sunn, propre an schea'n to ont a schea'na occasion za plaim òlla vortir, ka pèrg au.

Ispirazioni d'Istà

Ven metù a jir ence chest istà la rasenia anter fé, cultura e èrt metuda a jir da la miscion cultura del Decanat de Fascia. Protagonisc anter i etres Dante Alicghieri, Martin Lutero e Fatima, desché lech de devozion.

Obieitf de chesta abinèdes é l'ecumenism e l dialogh interreligiosis: ven proferi momenc de reflexion per se arvejinèr a tems che reverda la spiritualità, l'etica, la religion, per cognoscer e entener neva idees e valores. Nia demò abinèdes, ma ence momenc de musega, percorsc per jir a descorig l patrimonie d'èrt de la valèda. L prum apuntament sul program é la vjita al santuar de sent'Uiana, en vender ai 14 de messel che ven, canche ai 15 sarà l coro Elykia a tegnir un concert tel zenter Navalge: un cor metù adum da joenec' taliegn, africhegn, del Asia e del Sud America.

Sarà dapò na messa dedicheda ai Agnoi te la gejiola de sen Nicolò sa Meida ai 20 de messel da les 9 da sera; un referat da pert de Gregorio Vivaldelli, biblist de nonze sul percors de la Divina Commedia de Dante Alighieri (tel teater de l'Oratorie de Poza da les 9 da sera), l metan a confront con la Sacres Scritures e la vita daldidanché. A porter dant reflexions su la proponetes de Martin Lutero e sia reforma de la gejia, ai 7 de aost che ven a Soraga te la Gran Ciasa, sarà Joerg Lauster, dozent te la Facoltà de Teologia evangelica te la Università de Magonza adum a Roberto Giraldo, che è diretor emerit de l'Istitut de Studies Ecumenics San Bernardino de Unejia.

Ai 9 de aost, ruarà te Fascia, più avisa te la gejia de Sent'Uiana l vescof de Ascoli Piceno Giovanni d'Ercole, che portarà sia testimonianza del teremot tel zenter de la Talia. Vegnirà tout su ofertes per la Diozesa de Ascoli Piceno a sostegn de la jent padida da l'event devastant che à entrescià l zenter de la Talia. Ai 11 de aost alò dal zenter sportif Ischia de Ciampedel se jirà ite tel tem de la prejons e di drames de la persones che stesc delaite con la presentazion de n liber da pert de don Marco Pozza, scritore e capelan de la prejons de Padua.

Ai 18 de aost tel colege Rotondi de Ciamestrin vegnirà rejonà de la aparizons de Maria a Fatima, adum al vaticanist de La Stampa e coordinador del portal web Vatican Insider. Da en ultima, ai 29 de aost tel kino Marmoleda, sarà n'abinèda con monseignor Sante Babolin, preve de la diozesa de Padua e professor emerit de filosofia te la Pontificia Università Gregoriana de Roma.

m.d.

LADINO